

Tanja Kragujević

SEĆANJE NA PESNIKA, PREVODIOCA I ARHITEKTU ZORANA BUNDALA

Fragmenti iz elektronske prepiske

Prepiska između Zorana Bundala (1947–2019) i Tanje Kragujević započeta je 19. februara 2012, kada se Bundalo obratio Tanji elektronskim pismom, na preporuku kolega, povodom pripremane knjige prevoda pesama Luisa Meknisa, imajući u vidu njeno uredničko delovanje, u to vreme u izdavačkom preduzeću „Agora” iz Zrenjanina (biblioteka „Arijel”), ali, nakratko, nakon smrti Petrua Krdua, i u vršačkom KOV-u.

Prepiska je započeta u poslovnom tonu, ali zbog ispoljenog međusobnog razumevanja nastavljena je, kako je to Bundalo formulisao, kao „razgovor u četiri oka”, iako se pesnici još uvek nisu sreli. Susret se odigrao tek kasnije, u domu Srbe Mitrovića, gde je i nakon smrti ovog pesnika (2007), koji je snažno uticao na prevodilačka opredeljenja Zorana Bundala, ali i podsticajnu klimu za stvaralačke dijaloge sa pesnicima, porodica Mitrović nastavila da okuplja najbliže Srbije kolege i prijatelje, poput Bundala, Kajoko Jamasaki, Milana Đorđevića, Tanje Kragujević i drugih. Susret sa Bundalom, 6. septembra 2013, čak i u širem krugu zvanica, protekao je u istom duhu i tonu, kao i njihova prepiska.

Pisma razumevanja, podrške i razmenjivanja novosti iz stvaralačke i prevodilačke radionice, između Bundala i Kragujevićeve, u najintenzivnijem vidu i gotovo svakodnevno, odašiljana su do 22. aprila 2015, u narednih nekoliko godina proređeno, čemu je umnogome doprinosilo i zdravstveno stanje Zorana Bundala. Iako zastupnici drugačijih pesničkih opredeljenja i poetskih stilova, stvaralački angažman pokazao se delotvornim i u prepisci, jer su, razmenom pesama, u Zoranovom slučaju i onih prevedenih, oba korespondenta očekivala otvorena mišljenja, kritičnost, i primedbe koje bi mogle uticati na finalno oblikovanje njihovih radova. Najbolji primer su „male pesme” Tanje Kragujević, izrazito lirskog tona i melodije (koje će oblikovati knjigu *Korona*, 2017), na koje je Zoran uvek nalazio svoj „odgovor”, te pisao i svoje varijante, ali ništa nije želeo da izmeni u samom pesničkom pismu Kragujevićeve, koje je sve više upoznavao. Sam je pak ostajao dosledan svojoj pesničkoj „gradnji”, složenoj strukturi pesme i njenom posebnom, ironičnom ili retorskom tonu, isprekidanom lirskim pasažima i smirenijim opservacijama.

Zbirka *Muzika gajdi*, koju je pripremao, zasnovana je na knjizi posthumno objavljenih Meknisovih pesama u knjizi *The Collected Poems of Louis Macneice*, ur. E. R. Dodds, Faber & Faber, London – Boston, 1966.

Luis Meknis (1907–1963) našoj publici je već bio predstavljen u poznatoj *Antologiji engleske poezije (1945–1990)* Srbe Mitrovića („Svetovi”, Novi Sad, 1992), gde su, u prevodu Zorana Bundala, objavljene tri pesme: „Ispod planine”, „Brisač” i „More”.

U pismima Tanji Kragujević Bundalo je napomenuo i da časopis *Polja* (br. 484, godina LVIII, novembar – decembar 2013) objavljuje mali ciklus iz *Muzike gajdi* (prevod

u saradnji sa Danicom Žugić). Četiri pesme iz ove zbirke objavio je i časopis *Kovine* iz Vršca.

Rad na prevođenju pojedinih Meknisovih pesama Bundalo je nastavio, iako su se nizale i druge njegove obaveze, pa tako i završetak crkve Sv. Arhangelu Mihailu u Jabučju. Bundalo u pismima Tanji napominje i da je ova crkva projektovana čitave dve decenije ranije, a izvođena deset godina, zbog nedostatka novca. „Projektovao sam mnogo objekata, na način na koji sam pisao pesme, ali ovaj objekat je u vrhu moje graditeljske opservacije” (iz pisma 3. juna 2012). Upravo pred sastanak sa majstorima zaduženim da živopisu Crkvu, Bundalo dovršava i šalje prevod Meknisove „Elegije za beznačajne pesnike”.

Iako do objavljivanja *Muzike gajdi*, nažalost nije došlo, Bundalo je imao savršeno razumevanje za, u to vreme, usporen ritam izdavanja prevedenih knjiga kod naših izdavača. „Kako god bilo, podelićemo sudbinu ove knjige zajedno”, pisao je Tanji. Na žalost sudbina je htela da knjiga ostane i dalje neobjavljena, i čuva se u ličnoj arhivi Tanje Kragujević. Međutim, i pored ovih neispunjenih obostranih očekivanja, ostalo je prijateljstvo, i saradnja se nastavila na druge i drugačije načine.

Izvori, datumi uz pesme: „Mahabuliparum”, iz prve „pošiljke” Meknisovih pesama Tanji, 3. april 2012; „Trolovi”, prevod: avgust, 2013; „Sve iznova”, prevod: april 2013; „Sivo je sve”, prevod: 9. april 2013; „Elegija za beznačajne pesnike”, iz pisma 17. septembar 2013.

Pesma **V. H. Odn**a (1907–1973) „Scenski majstor kritičarima” poslata je elektronskom poštom 16. jula 2012, povodom završetka pogovora za drugo izdanje Odnovih pesama, *Ispod Sirijusa* („Gradina”, Niš) koja se pojavila na Sajmu knjiga u Beogradu, 6. novembra 2012. Rad na priređivanju ove knjige bio je složen, budući da je Bundalo vodio računa da uključi i one pesme koje je, s vremenom, u razmaku od prethodnog izdanja (*Pesme*, izbor i prevod Srba Mitrović, Zoran Bundalo, „Gradina”, Niš, 1972), dobijao od Srbe Mitrovića, kao i svoje novonastale prevode.

Predgovor drugom izdanju napisan je i kao omaž Srbi Mitroviću, koji je bitno uticao na to da se Zoran Bundalo prikloni prevođenju. „U vreme kad smo se Srba Mitrović i ja upustili u avanturu prevođenja Odnovih pesama, on je radio kao bibliotekar u Zemunskoj gimnaziji, odakle i potiče naše poznanstvo i kasnije prijateljstvo, a ja sam radio fakultetske skamije. Sve raspoloživo slobodno vreme provodili samo zajedno, što u biblioteci Zemunske gimnazije, što, najčešće u večernjim satima, u njegovom stanu u Kapetan-Mišinoj ulici, preturajući i bunareći po enciklopedijskim rečnicima engleskog jezika, bez kojih je zapravo nemoguće prevoditi Odn”, piše u svom predgovoru ovog izdanja Bundalo.

Izvori, datumi prevodi: U sklopu tema o Odn, Bundalo šalje i pesmu „Uspavanka”, 8. 11. 2012, no kako je ona objavljena u knjizi izabranih pesama, ovde se ne prenosi. Pesma „Scenski majstor kritičarima” poslata je u pismu 16. jula 2012.

Pesmu **Stivena Spendera** (1909–1995) Bundalo je preveo neočekivano, budući da se nije bavio ovim pesnikom. Bio je to, kako napominje, predah, sred drugih obaveza i sre-

divanja rukopisa vlastitih pesama. Čini se da je, kada je u pitanju Spender, ostao pri ovoj jednoj pesmi, iako u pogovoru za prvo izdanje Odnovih pesama kod nas Mitrović i Binaldo nedvosmisleno ukazuju na značaj ovog imena. Uz Odn, Sesila Dej Luisa i Luisa Me-knisa, pripadao je grupi koju će engleska kritika otkrivati kao „jednu od najkarakteristič-nijih pojava moderne anglosaksonske poezije – Oksfordsku grupu pesnika”. U njegovoj poeziji kritičari će otkriti čak i neposredniju vezu sa Odnom, prema kome je očigledno gajio posebno poštovanje, čak je ručno štampao njegovu prvu knjigu *Pesme* (1928), ali ujedno ističu i značajne razlike u stilu i izrazu ova dva pesnika. U poeziji Spendera nema Odnove snage ironičnih samosagledavanja i oštine, koja se prenosi i na slikanje sveta. Mada će Spenderova pesma "The Pylons" postati neka vrsta „zaštitnog znaka” pesnika tog vremena, koji je od slikanja umirenih pejzaža prelazio u slikanje nedvosmislenih pro-mena, nove istorijske etape, u eri elektrifikacije i industrijalizacije, koju simbolišu upra-vo stubovi rasprostranjeni diljem polja. I pored toga, mekota, ranjivost i osećajnost, traj-ne su odlike Spenderovog pisanja, a upravo ih predstavlja pesma koju je Binaldo odabrao za jutro predaha.

Spender je svakako bio značajan član Oksfordske grupe, ali se njegovo ime i delo često zaboravljaju. Lepo je bilo znati da ga je Binaldo imao u svom vidokrugu, a ostaje nepoznato da li je u njegovim fasciklama postojalo još Spenderovih pesama, za koje je pokazao sasvim adekvatnu prevodilačku senzibilitnost.

Izvor, prevod: Pesma „Osvit”, prevedena 15. avgusta 2013, poslata u pismu 16. avgu-sta 2013.

Neprekidno se vraćajući, kritičkim okom, svom prethodnom pesničkom radu, i kon-cipirajući moguće izdanje izabranih ili sabranih pesama, te dostavljajući ove započete celine na uvid Tanji, Binaldo je radio i na novom rukopisu. Pojedine cikluse Tanja je ima-la prilike da upozna i pre okončanja knjige *Sitnine*, za koju je napisala pogovor. Izdanje se pojavilo 2014. Na promociji u Srpskom književnom društvu, 6. oktobra 2014, na kojoj je učestvovao i Vuk Krnjević, Tanja i Binaldo su se, mimo gotovo svakodnevnih susreta-nja u pismima, tek drugi put sreli.

Imajući u vidu da je period 2012–2013. godine bio izuzetno plodan kada su u pitanju sva tri polja Bunalovog rada – pesništvo, prevođenje i arhitektura – ovi fragmenti pre-piske iz tog perioda odabrani su kao vid sećanja na njegovu ličnost i stvaralaštvo, nakon jedne pune decenije.

Preписка između ova dva pesnika, inače, sačuvana je i pohranjena u Legatu Tanje Kragujević, u Istorijskom arhivu Beograda. Odabrani segmenti sada se obelodanjuju prvi put.